

Plan 2020

- handicapområdet for voksne

Forord

I Plan 2020 - handicapområdet for voksne præsenteres Gladsaxe Kommunes visioner for den fremtidige indsats over for voksne borgere med kognitive og/eller fysiske handicap. Planen ligger i forlængelse af den vedtagne Handicappolitik for Gladsaxe Kommune 2010-2013 og er inspireret af den nyeste viden og udvikling på handicapområdet.

Denne udvikling går i retning af øget selvbestemmelse og muligheden for, så vidt det lader sig gøre, at definere eget liv. Borgeren skal i mødet med Gladsaxe Kommune kunne forvente, at hjælp og støtte tager udgangspunkt i vedkommendes egne ønsker, valg og mål. Støtten gives altid med et rehabiliterende perspektiv og med det formål at udvikle højest mulig funktionsevne, sundhed og livskvalitet.

Jeg er stolt og glad over at kunne præsentere Plan 2020, der kombinerer store visioner med en række meget konkrete forslag for Gladsaxe Kommunes videre arbejde på handicapområdet. Tilbud og aktiviteter skal være fleksible og varierede, så den enkelte kan vælge til og fra og indrette sit liv på en selvstændig og meningsfuld måde. Der skal tages højde for forskelle i funktionsniveau, men også i ønsker og interesser.

Enhver person vil som udgangspunkt være ekspert i eget liv. Det afspejles meget tydeligt i denne ambitiøse plan, der viser både vilje og vej på handicapområdet.

Med venlig hilsen

Karin Søjberg Holst
Borgmester

1	Indledning.....	4
2	Borgere med handicap	5
2.1	Rehabilitering for borgere med handicap	7
3	Temaer	9
3.1	Medarbejderens møde med borgeren	9
3.2	Bolig.....	14
3.3	Teknologi	18
3.4	Uddannelse og beskæftigelse.....	21
3.5	Fritids-, aktivitets- og samværstilbud.....	23
3.6	Sundhed.....	25
	Referencegruppe	27
	Litteraturliste.....	28

1 Indledning

Hvilken vej bevæger handicapområdet sig – hvad er tendenserne? Hvilke boliger skal være til rådighed i fremtiden? Hvilke overvejelser bør gøres i forhold til fx organisatoriske ændringer, nye teknologiske muligheder, fleksibiliteten, beskæftigelse/uddannelse/fritid, og hvordan matches den faglige udvikling? Det er nogle af de temaer, som Forebyggelses-, Sundheds- og Handicapudvalget har ønsket, at Plan 2020 kommer ind på.

I forbindelse med udarbejdelsen af Plan 2020 er der holdt dialogmøder, hvor forskellige interesser er interviewet fx borgere, pårørende, KL, Servicestyrelsen, Handicaporganisationer og medarbejdere på området. Det har været interessant, at der primært er ytret helt borger-nære ønsker. Det er fx ønsket om at blive mødt med respekt og forståelse for den situation, en borger med handicap ufrivilligt befinder sig i, og det har været ønsker om at kunne indrette egen bolig ud fra egne behov og ønsker, og ikke ud fra fastlagte standardiserede koncepter. Generelt har borgere, pårørende og medarbejdere haft et overordnet ønske om større fleksibilitet. *Fleksibilitet* er derfor tænkt ind som grundlæggende tema for Plan 2020. Det vil sige, at der skabes fleksible rammer på alle områder. Eksempelvis skal der være fleksibilitet i tilrettelæggelsen af støtte, fritidstilbud og beskæftigelse.

Med afsæt i, at borgernes muligheder for at udvikle sig afhænger af det, omgivelserne præsenterer dem for, beskriver Plan 2020 den fremadrettede visionære indsats for Gladsaxe Kommunes borgere med handicap. Plan 2020 giver et overblik over nogle af de vigtige tendenser og viden på handicapområdet og med udgangspunkt i visioner i Gladsaxe Kommunes eksisterende materiale, præsenterer Plan 2020 nye visioner for området. Endvidere opstilles forslag til, hvordan visionerne kan blive til virkelighed.

En plan for handicapområdet omfatter også fysisk tilgængelighed, det vil sige de fysiske muligheder for mennesker med handicap for at bevæge sig omkring, både i boligen og i kommunen som helhed.

Tilgængelighed i boligen og dens omgivelser er nævnt i vision 3.2. Muligheder for at færdes mellem egen bolig og kollektiv trafik, biblioteker, rådhus og andre servicefunktioner hører derimod under Trafik- og Teknikudvalget. Udvalget vedtog i 2009 en Tilgængelighedsplan, udarbejdet i samarbejde med en arbejdsgruppe med repræsentanter fra Dansk Handicap Forbund og Dansk Blindesamfund. anbefalinger fra Tilgængelighedsplanen bliver løbende gennemført.

På baggrund af dialogmøderne er valgt seks temaer med direkte betydning for borgere med handicap, som kapitel 3 omhandler. Temaerne er medarbejderens møde med borgeren, bolig, teknologi, uddannelse og beskæftigelse, fritids-, aktivitets- og samværstilbud og sundhed. Hvert tema gennemgås med afsæt i FNs Handicapkonvention og beskriver, hvordan områderne skal se ud i 2020, så visioner, helhed, fleksibilitet og kvalitet bliver kendetegnende for Gladsaxe Kommunes indsats på handicapområdet. Først er det dog relevant at se på, hvilken målgruppe Plan 2020 omhandler.

2 Borgere med handicap

Plan 2020 omhandler alene Forebyggelses-, Sundheds- og Handicapudvalgets ressortområde, det vil sige voksenhandicapområdet. Børneområdet hører under Børne- og Undervisningsudvalget, hvor "Den sammenhængende børnepolitik" er vedtaget. Børnepolitikken har vægt på inklusion, som skal være med til at sikre helhed og sammenhæng i børn og i unges liv. Målet er, at flest muligt børn og unge kan rummes i de almene tilbud. Et mål, som også er på voksenområdet.

Målgruppen for Plan 2020 er voksne borgere med fysiske funktionsnedsættelser og/eller intellektuelle/kognitive forstyrrelser, eller sagt på en anden måde, borgere med handicap undtagen borgere, som indgår i Plan 2020 - for det psykosociale område¹. Målgruppen er uafhængig af boform, det vil sige, at både borgere i egen bolig, i opgangsfællesskaber og i midlertidige eller længerevarende botilbud indgår.

I målgruppen indgår borgere med

- fysisk handicap,
- multiple funktionsnedsættelser²,
- senhjerneskade,
- autismespektrumforstyrrelser og
- udviklingshæmning.

Listen af borgere er ikke udtømmende, og nogle af disse borgere har udover deres primære handicap et psykosocialt handicap.

Differentieringen af målgruppen er stor og omhandler lige fra Per, der bor i egen bolig, er i beskyttet beskæftigelse, kommer i Klub Valle et par gange om ugen, men i øvrigt klarer sig selv. Til Yrsa, der bor i botilbuddet Hjørnehuset på Kellersvej med behov for omfattende hjælp og støtte, også om natten.

Med Danmarks ratificering af FNs Handicapkonvention i maj 2009 blev det slået fast, at også borgere med længerevarende psykiske lidelser og heraf nedsat funktionsevne er omfattet af handicapbegrebet. Det vil sige den borgergruppe, som "Plan 2020 - for det psykosociale område" omhandler. Til trods for, at gruppen af borgere med handicap altså også omhandler borgere med psykosociale handicap, er der her valgt anvendelse af begrebet "borgere med handicap". Borgerbegrebet er valgt, fordi det indeholder aspekter af rettigheder, ligestilling og ligebehandling i et samfund.

I takt med den teknologiske og medicinske udvikling er der sket en vækst i forhold til antallet af borgere, der er omfattet af målgruppen. Der er bedre og mere sikker diagnosticering og bedre behandlingsmuligheder. Fx overlever flere for tidligt fødte med multiple handicap og vokser op, som følge af bedre behandlingsmuligheder³. Der fødes flere børn med handicap, herunder alvorlige handicap, blandt andet fordi der kommer flere tvillinger ved hjælp af kunstig befrugtning, og flere overlever tidlige og komplicerede fødsler. Børn med autisme er ek-

¹ Målgruppen for Plan 2020 – for det psykosociale område er borgere med en psykiatrisk diagnose, der har brug for specialiseret støtte til at håndtere og arbejde med de psykologiske og sociale udfordringer, de møder i deres hverdagsliv. Gladsaxe Kommune, 2010a, side 5.

² Borgere uden talesprog og med bevægelsesvanskeligheder og sansefunktionsnedsættelser i forskellige kombinationer.

³ Kommunalreformopgaver 2010 – Voksne med særlige behov

sempelvis overrepræsenteret i gruppen af for tidligt fødte⁴. Denne udvikling ses fortrinsvis på børneområdet, men vil i de kommende år påvirke voksenområdet.

Den teknologiske udvikling har skabt nye hjælpemidler, som gør borgere med handicap mere selvhjulpne, men den har også skabt andre imponerende muligheder. Inden for døveområdet vil der over de næste ti år sandsynligvis ske en markant ændring, da forældre lader deres børn Cochlear Implant operere, så de får en kunstig hørelse. Der vil dermed ikke være mange døve blandt dem, der i dag er under ti-tolv år. Nogle blinde borgere kan opereres til at blive seende, og det er ikke utænkeligt, at nogle borgere med lammelser vil kunne blive i stand til at bevæge sig.

Den generelle tendens i befolkningens levealder ses også inden for Plan 2020s målgruppe. Borgere med handicap lever generelt længere end tidligere. Den naturlige afgang er mindre end tilgangen af børn og unge med særlige behov, der skal have tilbud på voksenområdet. Dermed stiger antallet af de, der får aldersbetingede sygdomme og øvrig plejkrævende behandling også.

En faktor der kan pege i modsat retning, men dog ikke i samme omfang, som det ofte bliver fremhævet, er Downs syndrom. Det er en myte, at der ikke længere fødes børn med Downs syndromer. Indtil 2004 var antallet af børn født med Downs syndromer stabilt, hvorefter udvidede tilbud om nakkefoldskanninger fik antallet halveret. Til trods for, at der i dag foretages flere aborter på grund af Downs syndromer, er der dog intet, der tyder på, at antallet vil falde yderligere. Sandsynligvis på grund af flere ældre mødre. Ligesom der ikke er noget, der tyder på, at det bliver muligt at screene for andre typer af kromosomfejl, som er årsag til udviklingshæmning.

Udover disse mere objektive tendenser er der også sket et skred i grænsen for, hvad der opfattes som handicap. Der er i dag flere, der selv siger, at de blev født med et handicap, end der var for bare 11 år siden. En meget større andel af yngre end af ældre siger, at de er født med handicap. Og i samme aldersgrupper er der i dag væsentligt flere, der svarer, at de er født med et handicap. Den ændrede selvopfattelse kan hænge sammen med, at der overordnet set er kommet flere former for diagnoser, og flere borgere får en diagnose⁵.

En prognose fra Børne- og Kulturforvaltningen tyder på, at der bliver flere voksne Gladsaxe-borgere med handicap. Formentlig bliver der i 2011 dobbelt så mange unge borgere med handicap, der bliver voksne i forhold til 2009⁶. I 2012 og 2013 forventes antallet at være på dette nye niveau⁷.

Den beskrevne udvikling vil naturligvis ændre målgruppen af borgere med handicap. Der gøres opmærksom på, at borgere, der alene har et syns- høre- eller andet fysisk handicap, som de ved hjælp af hjælpemidler er fuldt kompenseret for, ikke indgår i Plan 2020

Efter at have gennemgået målgruppen og inden der tages fat på de seks temaer, er det væsentligt at skitsere, hvad det rehabiliterende perspektiv betyder i forhold til målgruppen for Plan 2020. Det rehabiliterende perspektiv er omdrejningspunktet for, hvordan samarbejdet med borgerne tilrettelægges.

⁴ Bengtsson, Steen, 2010

⁵ Bengtsson, Steen, 2010

⁶ Det vil sige en stigning fra 6-7 borgere til 13-14 borgere om året

⁷ Gladsaxe Kommune, 2010b

2.1 Rehabilitering for borgere med handicap

Undersøgelser og erfaringer fra praksis dokumenterer, at borgere generelt efterspørger hurtig, relevant, koordineret og respektfuld behandling, samt at deres forståelse af egen situation skal indgå ligeværdigt i en fremadrettet proces. I ethvert rehabiliteringsforløb indgår borgeren som den vigtigste og mest centrale samarbejdspartner. I naturlig forlængelse heraf har Gladsaxe Kommune besluttet, at Social- og Sundhedsforvaltningen skal arbejde ud fra det rehabiliterende perspektiv. Samtidig har kommunen valgt at anvende MarselisborgCentrets hvidbogs definition af begrebet "rehabilitering".

"Rehabilitering er en målrettet og tidsbestemt samarbejdsproces mellem en borger, pårørende og fagfolk. Formålet er at borgeren, som har eller er i risiko for at få betydelige begrænsninger i sin fysiske, psykiske og/eller sociale funktionsevne, opnår et selvstændigt og meningsfuldt liv. Rehabilitering baseres på borgerens hele livssituation og beslutninger og består af en koordineret, sammenhængende og vidensbaseret indsats."

Rehabilitering er således en samarbejdsproces, som rummer en række værdier og principper for, hvordan indsatsen for borgere med handicap bør foregå.

Værdier:

- Medborgerskab
- Ligeværdighed
- Demokrati

Principper:

- Borgeren deltager aktivt i rehabiliteringsprocessen
- Tilgangen er helhedsorienteret
- Der fastsættes mål og klare tidsfrister for rehabiliteringsprocessen
- Rehabiliteringsprocessen er individuel og fleksibel
- Indsatser er planlagte og koordinerede
- Samarbejdet er tværfagligt og evt. tværsektorielt
- Praksis er videns- og evidensbaseret

Målet om et selvstændigt og meningsfyldt liv gælder for alle, også for dem som har brug for en langvarig og omfattende hjælp for at opnå dette. Det er vigtigt at huske på definitionens markering af, at indsatsen må tage sit udgangspunkt i borgernes samlede livssituation og beslutninger. Det betyder, at afgørelsen af, hvad der for den enkelte er et selvstændigt og meningsfuldt liv, i høj grad vil være individuelt. Et selvstændigt liv er ikke nødvendigvis det samme som at kunne klare sig selv på alle livets områder, og et meningsfuldt liv vil ikke for alle være et liv i egen bolig.

Det er ligeledes vigtigt at understrege, at rehabiliteringsperspektivet har relevans for hele den professionelle tilgang, også i forhold til de borgere, hvor opgaven er at undgå, at borgerne mister færdigheder. Der skal være hjælp og støtte til, at borgerne opretholder færdigheder. Det vil sige, at borgerens egne mål er omdrejningspunktet i al rehabilitering.

I forhold til Plan 2020 er det vigtigt at hæfte sig ved denne uddybning fra hvidbogen:

"I de tilfælde, hvor borgeren ikke selv kan foretage beslutninger, inddrages pårørende, og i de tilfælde, hvor pårørende heller ikke er til stede, må fagfolkene ud fra rehabiliteringsbegrebets indhold iværksætte den efter deres vurdering mest hensigtsmæssige rehabilitering, hvor borgeren tager del i det omfang, det er muligt."

Rehabilitering kan indeholde en række indsatser som fx undervisning, styrkelse af egenomsorg, støtte til adfædsændringer, genoptræning, psykosocial omsorg samt efterbehandling, som alle har til formål at fremme eller bevare livskvaliteten.

For den enkelte borger handler det om, ud fra egne prioriteringer og beslutninger

- at bevare eller fremme livskvalitet
- at genvinde sit tidligere funktionsniveau eller opnå højest mulig funktionsevne, forebygge tilbagefald, kunne leve med varige funktionsnedsættelser eller kronisk sygdom og fremme sundhed ved at kunne mestre sin situation
- at opnå ligestilling i forhold til øvrige borgere med hensyn til personlig frihed i hverdagslivet og deltagelse i samfundslivet

Rehabiliteringsforløb er blandt andet kendetegnet ved at være en helhedsorienteret og koordineret indsats med et tværgående samarbejde, der involverer mange aktører i et tværfagligt og tværsektorielt samarbejde. I praksis vil der være brug for at igangsætte rehabiliteringsprocesser, som ikke omfatter *alle* elementer af et rehabiliteringsforløb. Med udgangspunkt i det rehabiliterende perspektiv, vil der i stedet være tale om indsatser med afsæt i de *rehabiliterende værdier og principper*.

For at gennemføre rehabilitering med relevant koordination mellem borgere og fagfolk skal erfaringer i Gladsaxe Kommune udveksles systematisk, og det skal dokumenteres med baggrund i evidensbaseret viden. Det vil give den enkelte medarbejder let adgang til en samlet viden og dermed kvalificeres indsatsen, så borgere med handicap får den rette hjælp og støtte.

Den ændrede professionelle tilgang, med afsæt i de rehabiliterende værdier og principper og egentlige rehabiliteringsforløb, får dermed betydning for Gladsaxe Kommunes indsats på handicapområdet. Målet med rehabilitering er at gøre borgerne mere selvhjulpne. Det frigiver ressourcer til borgere med øget støttebehov.

Med afsæt i de beskrevne tendenser og rehabilitering som grundlag for Gladsaxe Kommunes indsats, vil kapitel 3 omhandle seks vigtige temaer for borgere med handicap. De seks temaer er valgt, da de har direkte betydning for borgeren og dennes oplevelse af at modtage en helhedsorienteret indsats.

3 Temaer

3.1 Medarbejderens møde med borgeren

Et grundlæggende tema er medarbejderens møde med borgeren, som er vigtigt for borgernes oplevelse af samarbejdet med de professionelle og den samlede oplevelse af Gladsaxe Kommunes indsats på området.

Alle borgere har krav på en individuel og professionel indsats med udgangspunkt i, at borgeren er ekspert i eget liv. Professionel indsats er, når borgeren mødes på dennes præmisser og med gensidig respekt parterne imellem. Borgeren skal opleve, at mødet er præget af venlighed, faglighed, respekt og sammenhæng i opgaveløsningen samt blive lyttet til og forstået. Det betyder omvendt, at borgerne aldrig må opleve at blive mødt af hjælpeløshed, så de får følelsen af at være ladt i stikken. Også i tilfælde, hvor lovgivning og vurdering nødvendiggør en myndighedsafgørelse, som går imod det, borgeren ønsker.

Vision på handicapområdet i Gladsaxe Kommune

Alle medarbejdere er kompetente rollemodeller

I Handicapkonventionens artikel 3 er de generelle principper *"Respekt for menneskets naturlige værdighed, personlige autonomi, herunder frihed til at træffe egne valg, og uafhængighed af andre personer"*.

Medarbejderen som livshjælper

Borgere med handicap skal altid møde medarbejdere, som er nærværende og handlingsorienterede. Medarbejderen har rollen som *livshjælper* med fokus på de aspekter, som borgeren oplever som værende væsentlige i hans liv. Hvor *livstilrettelæggeren* har haft tradition for at ordne og klare alt og dermed beskyttet borgeren imod at gøre egne erfaringer, skal livshjælperen vejlede og støtte borgeren i at træffe beslutninger, være mere selvhjulpne samt bevare og udvikle kompetencer ud fra det rehabiliterende perspektiv. Det betyder fx, at borgeren får mulighed for at gøre sig erfaringer - også de negative. Naturligvis afstemt efter borgerens funktionsniveau. Det kræver mod, og det kræver ledelsesmæssig opbakning.

Kurt, Lise og Søren bor på Cathrinegården. Kurt kan selv færdes rundt. Det kan Lise og Søren ikke. Når de skal i biografen, hjælper en medarbejder med at købe billetter og hjælpe dem til rette i biografsalen. Medarbejderen bliver der ikke under filmen, men forklarer dem, at de skal følges med Kurt hjem, når filmen er slut.

Med udgangspunkt i Gladsaxe Kommunes værdier skal medarbejderen gå forrest og sikre, at hans adfærd er i overensstemmelse med værdierne. At være rollemodel betyder, at medarbejdere i Gladsaxe Kommune opfatter sig selv som forbilleder. Når medarbejdere i det offentlige rum taler for fx motion, rygestop og sund og varieret kost, så er det først troværdigt, når de selv praktiserer den sunde livsstil. På samme måde er værdier først troværdige, når der er tydelig sammenhæng til den praksis og adfærd, som opleves af borgeren. Enhver medarbejder i Gladsaxe Kommune skal derfor udvise engagement, kommunikere respektfuldt og handle professionelt i mødet med borgeren.

Løbende kompetenceudvikling for medarbejdere, der møder borgere med handicap, er og bliver et krav. Samfund, herunder holdninger og værdier, ændrer sig løbende. Det stiller krav

til medarbejderne om stadig udvikling og omstilling for kunne agere som en kompetent rollemodel, med afsæt i en velfunderet faglighed. For at kunne give et respektfuldt, anerkendende og målrettet tilbud om støtte til borgere med handicap, skal Gladsaxe Kommune have en stærk faglig profil, som hele tiden er i udvikling.

En stærk faglig profil på handicapområdet handler om, at medarbejderne er kompetente både i forhold til specifik og til bred faglig viden. Medarbejdernes faglighed kan ikke alene skabe trivsel for borgere med handicap. Trivsel handler også om, at hvis medarbejderne ikke kan finde ud af at være positive og kommunikere respektfuldt, så skal de ikke arbejde med borgere med handicap i Gladsaxe Kommune. Den grundlæggende forudsætning for et godt samarbejde og god trivsel handler altså om at møde borgeren anerkendende og imødekomende. Gladsaxe Kommune skal satse på begge dele. *Både faglighed og det gode møde med borgeren.*

Implementeringsforslag 3.1.a

Gladsaxe Kommune skal udbygge kursusudbuddet, så det målrettes det at være livshjælper for borgere med handicap. Den systematiske kompetenceudvikling sikrer en forståelse og sammenhæng af de visioner, Plan 2020 peger på. Der skal derfor udbydes undervisning inden for områder som at være tro mod borgerens vision om et godt liv, at indrette og bruge de fysiske rammer i boligen, så de afspejler, at bolig og støtte er adskilt og at have viden om og være gearet til at være på forkant med den teknologiske udvikling.

Systematisk kompetenceudvikling skal støttes op af en vidensbank, der understøtter videndeling på tværs af tilbud og forvaltning. Vidensbanken skal trække på de mange kompetente medarbejdere med forskellige specialer, der er i Gladsaxe Kommune. Den fælles vidensbank med særlige specialer og personer med en særlig viden på tværs af forvaltningerne giver medarbejderne et sted, de kan rette henvendelse for specifik viden. Det kan være om emner som seksualvejledning, teknologiske hjælpemidler og sundhed. Gladsaxe Kommune skal derfor udarbejde et koncept, der supplerer den daglige praksis med muligheden for et refleksionsrum på tværs af handicapområdet.

Behov for en specifik faglig viden (specialisering) handler om at opkvalificere til et særligt område. Medarbejdere, som eksempelvis arbejder i et tilbud til borgere med handicap og demens/alzheimer, har en specifik viden på dette område. Aktivitetscentret Kellersvej uddanner fx alle medarbejdere i neuropædagogik⁸ og er et eksempel på en specialisering, som kan være med til at udbrede en fælles faglig viden for alle medarbejdere i Gladsaxe Kommunes tilbud.

Implementeringsforslag 3.1.b

Gladsaxe Kommune skal i nærmeste fremtid træffe beslutning om, på hvilke områder der er behov for specialviden, så en stærk faglig profil kan opnås.

Som en naturlig forlængelse af, at Gladsaxe Kommune har en stærk faglig profil på baggrund af høj faglig viden, gør andre kommuner brug af handicapområdets specialister fra Gladsaxe Kommune.

⁸ Neuropædagogik handler om at skabe og fremme borgerens kompetencer ved hjælp af en helhedsorienteret og handlepræget pædagogik med forståelse for, at borgere med intellektuelle/kognitive forstyrrelser ofte finder sig på forskellige udviklingstrin på forskellige livsområder.

Selv- og medbestemmelse

Som en kompetent rollemodel skal medarbejderen forstå og handle ud fra, at ingen har ret eller pligt til at bestemme over andre, men at det er borgeren, der har retten til at bestemme over sig selv og sit eget liv. I de sammenhænge hvor borgeren indgår i fællesskaber, har de medbestemmelse. Som livshjælper til borgere med handicap skal medarbejderen altid forholde sig aktivt til både borgerens *rettigheder* og *værdighed*. Det betyder, at medarbejderen i tvivlstilfælde altid skal drøfte grænsen for selvbestemmelse med andre kolleger. Fx hvor længe kan man acceptere, at en borger nægter at tage et bad?

Selv- og medbestemmelse har stor bevågenhed og Gladsaxe Kommune gennemførte allerede i 2008 en brugertilfredshedsundersøgelse med fokus på netop borgernes muligheder for selvbestemmelse. Gladsaxe Kommune har besluttet også i de kommende år at lave brugertilfredshedsundersøgelser.

Det skal tilstræbes, at borgere med handicap, uanset boligform, oplever, at de har et hjem. Men selvom institutionsbegrebet formelt er afskaffet med serviceloven i 1997, bærer hverdagens praksis mange steder fortsat præg af institutionstankegangen. Bolig og ydelser er reelt ikke adskilt, og medborgerperspektivet har ikke for alvor vundet indpas i den professionelle sprogbrug og praksis i "institutionerne". En undersøgelse fra 2007 viste, at mange borgere med udviklingshæmning er begrænsede i at udøve deres medborgerskab, herunder deres selvbestemmelsesret. Niveaueet for brugerinddragelse og selvbestemmelse er forskelligt fra sted til sted⁹. Undersøgelsen omhandler borgere med udviklingshæmning. Undersøgelsens konklusioner formodes dog at gælde i større eller mindre omfang for alle borgere med handicap.

I botilbuddet Ellekilde er det ved hjælp af metoden Grøn - gul - rød tydeligt for beboerne, hvornår de har selvbestemmelse (grøn), medbestemmelse (gul) og ikke kan bestemme selv (rød). Fx er egen bolig grønt område og fællesarealerne gult område.

Det kræver borgerkompetencer at kunne udøve medborgerskab i praksis, herunder tage del i både individuelle og kollektive beslutninger. Borgerkompetencer er en blanding af intellektuelle, sociale og personlige færdigheder. Borgeren skal ikke alene være oplyst om sine rettigheder, men skal også have handleevne, mod og viden om, at der findes alternativer til det kendte. Medarbejderen skal derfor tage ansvar for, at borgerens muligheder for at udvikle sig, afhænger af det, de præsenterer borgeren for. Det er altså medarbejderen, der i mødet med borgeren tager ansvar for at oplyse, samarbejde og tilbyde den støtte, borgeren har behov for. Et samarbejde som understøtter borgerens vision om et godt liv.

Peer foretrækker at gå rundt kun i undertøj. Medarbejderne i botilbuddet har gjort Peer bevidst om, at når han færdes i fællesarealerne, skal han respektere sine medbeboere, og han kan derfor ikke gå sådan rundt der. I hans egen bolig har han til gengæld selvbestemmelsesret, og her er Peer meget glad for at gå rundt, som han har lyst til.

⁹ Holmskov, Henriette og Skov, Anne, 2007

Implementeringsforslag 3.1.c

Gladsaxe Kommune skal tilbyde borgere med handicap systematisk kompetenceudvikling, så de kan leve et så selvstændigt liv som muligt. Borgerne skal tilbydes viden og læring relateret til fx borgerkompetencer, samliv og seksualliv. Eksempelvis konkret viden og læring som; "jeg bestemmer selv, hvem jeg vil være kæreste med, hvad jeg vil være med til, og jeg skal respektere et nej".

Når det er relevant tilbydes undervisningen i fællesskab med medarbejderne eller netværk.

I den forbindelse er det dog relevant at pointere, at der er borgere i botilbud, som ikke kognitivt er i stand til at træffe beslutninger og kende konsekvenserne af deres valg. Disse borgere kan altså ikke nødvendigvis på alle livsområder håndtere den samme grad af selvbestemmelse.

Borgere med handleevne, men som ikke er i stand til at overskue konsekvenserne af deres handlinger, kan have fuldt værgemål, det vil sige personligt og økonomisk. Det er med til at sikre, at de ikke bliver udnyttet. For de borgere, der ikke er i stand til at færdes i fx trafikken, kan der også blive tale om forhåndsgodkendte magtanvendelser.

Keld bor på Kellersvej 8 og 9. Keld er usikker i trafikken, men nyder at gå rundt på egen hånd. En forhåndsgodkendt magtanvendelse, i form af en chip i skoen, gør det muligt for personalet at lade ham gå rundt på området på Kellersvej. Da de altid kan finde ham igen og hurtigt kan gribe ind, hvis han går ud på Buddingevej.

Samarbejde

På handicapområdet skal Gladsaxe Kommune samarbejde så bredt som muligt med afsæt i de rehabiliterende værdier og principper. Det kan involvere pårørende, uddannelsessted, arbejdsgiver og behandlere i det omfang, borgeren ønsker det. Et aktivt og positivt samarbejde bygger på tillid, åbenhed og gensidig respekt, men også på faglighed og viden. Det er medarbejderen, som har ansvaret for at skabe rammer og muligheder for et sådan samarbejde.

Samarbejdet med netværk, herunder de pårørende, er for de fleste af målgruppens borgere af stor betydning for deres livskvalitet. Netværket inddrages med respekt for borgerens selvbestemmelsesret. Inddragelsen af netværket prioriteres derfor højt i overensstemmelse med borgerens ønsker. Medarbejderen møder borgerens netværk med den indstilling, at de er og forbliver de vigtigste personer i borgerens liv.

Implementeringsforslag 3.1.d

Gladsaxe Kommune skal udarbejde retningslinjer for det gode samarbejde med netværk, så forventningerne er afstemte. Derudover vil det være en god idé at holde temaaftener for netværk og medarbejdere om viden på området. Det kan fx være om rehabilitering, etik, serviceniveau og medicin. Det giver netværket flere muligheder for at indgå i borgerens hverdagsliv.

Handicapområdet skal være organiseret, så borgerne oplever en samlet organisation, der er fleksibel, kreativ, sammenhængende og brugervenlig. Organisationen skal afspejle den ge-

nerelle udvikling i samfundet og dermed også de ændrede forventninger fra borgere med handicap. Når unge bliver voksne ændres både støtte- og kompensationsmulighederne. Det er ikke længere familien, men den unge selv der kompenseres, og forældrene får ikke nødvendigvis den samme indsigt i deres datter eller søns forhold som tidligere. Unge med handicap og deres pårørende skal opleve, at denne overgang fra ung til voksen forløber smidigt.

Implementeringsforslag 3.1.e

Samarbejdsaftalen fra 2009 mellem Børne- og Kulturforvaltningen og Social- og Sundhedsforvaltningen skal udvides, så overgangen fra ung til voksen sker uden unødige brud i den unges hverdag og foranstaltninger. Som yderligere tiltag for at styrke overgangen fra ung til voksen skal den unge med handicap modtage en overgangsmappe med informationer, der har relevans for den unge. Det kan fx være oplysninger om forsørgelsesgrundlag, uddannelsesmuligheder, boliger, værgemål og samtykke. Mappen udleveres ved det første planlægnings- og informationsmøde, som holdes, når den unge er 16½ år. Materialet i mappen er målrettet den enkelte unge på baggrund af et internt formøde.

3.2 Bolig

En bolig er rammen for borgerens hjem. Men et hjem er en oplevelse, hvor den enkelte føler sig forbundet med sine omgivelser.

Alle menneskers valgmuligheder er begrænsede af konkrete forhold i livet. Det gælder også for borgere med handicap. Men alle skal have muligheder for at skabe et hjem på baggrund af egne ønsker og behov - uanset handicap. Borgere med handicap skal have den nødvendige støtte, uanset hvordan de bor.

Vision på handicapområdet i Gladsaxe Kommune

Boligmarkedet til borgere med handicap er mangfoldigt

I Handicapkonventionens artikel 19 står, at det skal sikres *"at personer med handicap har mulighed for at vælge deres bopæl, samt hvor og med hvem de vil bo, på lige fod med andre og ikke er forpligtet til at leve i en bestemt boform"*.

Boligvalg

Borgernes, særligt de unge og deres forældres, forventninger til bolig er under forandring og er i højere grad styret af et ønske om at blive præsenteret for et reelt boligvalg. Et valg som handler om type af boligform, beliggenhed, pris og med hvem og hvor mange, man vil bo sammen med. Boliger i Gladsaxe Kommune skal derfor være fleksible og tilpasset såvel unge som ældres forskellige behov. Fremtidens boliger til borgere med handicap er ikke et koncept, der udvikles, men skal afspejle samme forskellighed i behov, som der er i den øvrige befolkning.

Implementeringsforslag 3.2.a

Procedurer for at skrive sig på venteliste skal være tydelige og give borgeren en reel mulighed for valg. Nogle borgere skal have hjælp til at kunne vælge og på den måde opleve, at de er med til at vælge. I Gladsaxe Kommune skal de have en sådan støtte, så de på et oplyst grundlag kan træffe valg.

I Gladsaxe Kommunes botilbud skal boligen være fleksibel. Det betyder, at det er muligt at indrette sin bolig ud fra individuelle ønsker og behov. Den enkelte borger med handicap kan sætte sit præg på sin bolig og skabe sig et hjem.

De borgere, man tidligere ville have placeret i enkeltmandsprojekter, skal fremover integreres i de nuværende botilbud i afskærmede enheder. Dermed tilgodeses både deres behov for en afskærmet bolig samtidig med, at de har mulighed for at udvikle færdigheder, så de kan indgå i fællesskaber. Naturligvis under hensyntagen til de øvrige beboeres trivsel.

Plan 2020 tager udgangspunkt i "universelt design"¹⁰. Det indebærer blandt andet, at bolig, fællesarealer og friarealer i Gladsaxe Kommunes tilbud er tilgængelige for alle, også for kørestolsbrugere. Det indebærer også et mål om, at mennesker med fysisk funktionsnedsættelse, der bor i eget hjem, har fuld tilgængelighed i bolig og omgivelser.

¹⁰ I Handicapkonvention er "universelt design" defineret som udformning af produkter, omgivelser, ordninger og tilbud, så de i videst muligt omfang kan anvendes af alle uden behov for tilpasning eller særlig udformning.

Gladsaxe Kommune skal sikre, at borgere modtager tilbud, som er af mindst indgribende karakter. En mulighed er at indføre ydelsespakker. I ydelsespakkerne er der eksempelvis taget højde for, om borgeren har heltids- eller halvtidsdagtilbud eller måske slet intet dagtilbud. Det forudsætter samtidig, at niveauet for pleje og pædagogisk støtte skal være tydeligt.

Hvis ældre borgere, uanset deres handicap, får et plejebehov, der bedre kan tilgodeses på et seniorhjem, så tilskyndes de til at flytte på seniorhjem, på samme vis som andre ældre borgere. Når det vurderes, at borgeren vil profitere af at blive boende i botilbud, men ikke profiterer af de ydelser, som hører til botilbuddet, skal det vurderes, om ydelsen og dermed taksten skal tilpasses det ændrede behov.

Implementeringsforslag 3.2.b

For at imødekomme behovet for at tilbyde mere fleksible ydelsespakker skal Gladsaxe Kommune i nærmeste fremtid beskrive de enkelte tilbuds basisydelser, som skal indgå i kvalitetsstandarderne for voksne med særlige behov.

Fremtidssikrede boliger

Boliger til borgere med handicap skal være fremtidssikrede i forhold til *fleksibilitet, teknologi, bæredygtighed og arkitektur*.

En *fleksibel bolig* kunne være en bolig, hvor kun den ydre ramme er fast. De indvendige vægge er som byggeklodser. De er fleksible og flytbare, så rummenes fordeling kan ændres efter behov. Hvorfor have et 20m² stort badeværelse, hvis behovet kun er 6m², og der i stedet er ønske om et motions- eller hobbyrum? Teknisk er mulighederne der allerede. *Jo mere fleksibilitet i boligens rum, des bedre trivsel.*

En *teknologisk fremtidssikret* bolig kunne være at give borgeren mulighed for selvstændigt at klare personlig pleje og toiletbesøg, så længe som muligt (se 3.3 *Teknologi*). "Smart home teknologi" er en samlet betegnelse for teknologiske løsninger med fokus på at skabe velvære i hjemmet. En enkelt installation kan nemt kobles til andre og er derfor en fleksibel og rentabel løsning, som øger mulighederne for et selvstændigt liv i egen bolig.

Et *bærende element* i Gladsaxe Kommunes boliger til borgere med handicap kunne være at bringe "livet" ind i hjemmet og skabe et sted og en atmosfære, hvor trivsel og teknologi medvirker til at understøtte omsorgen for borgeren. Borgerne skal have mulighed for at holde sig i gang fysisk, psykisk og socialt.

En fremtidssikret *arkitektonisk udformning* af Gladsaxe Kommunes botilbud kunne handle om at tilgodese mulighederne for at vælge aktiviteter, opholdssteder, selskabelighed og steder med attraktivt udsyn fra både bolig og fællesarealer. En fremtidssikret arkitektonisk udformning omfatter derfor også spændende udearealer. Udearealer som skaber helhed og rummer tilbud om aktiviteter samtidigt med, at kommunens botilbud inkluderes i nærmiljøet.

En dynamisk bolig, hvor fremtidige teknologier og levevis kan indpasses, handler om mere end udformning. Det handler også om funktionalitet i de *rette* rum - at skabe den rette balance mellem "hjem" og opfyldelse af behov for pleje, omsorg og arbejdsplads, og ikke mindst at skabe den rette stemning.

Rolf er meget glad for at høre høj musik. Da han flyttede ind i botilbuddet, fik han indrettet sin lejlighed, så han i stedet for et stort badeværelse fik flyttet væggene, så han nu har et lille badeværelse og et lydisoleret rum, hvor han kan lytte til høj musik.

Kommunale boliger bygges i dag efter almenboligloven. Det stiller krav til boligerne, og det betyder, at der på forhånd er givet en række minimumsstandarder for tilgængelighed, når Gladsaxe Kommune bygger nyt.

Implementeringsforslag 3.2.c

Fremover skal Gladsaxe Kommune ved nybyggeri og renoveringsprojekter have fokus på at understøtte den gode trivsel og stemning. Teknologiske forberedelser, som fx Smart Home teknologi, kan gøre det lettere for borgeren at regulere den personlige komfort og pleje. Det skal være tænkt ind fra start, og boligerne skal være indrettet efter individuelle behov, uden at de fremstår unødigt handicapvenlige.

I den forbindelse er der behov for, at Gladsaxe Kommune ser på organiseringen og kvalitetssikringen af handicapområdet. Organisatorisk skal det undersøges, om der er sammenlægninger, der kan skabe videndeling, stordriftsfordele og en større fleksibilitet mellem dag- og botilbud, blandt andet ved at øge mulighederne for fleksibilitet mellem tilbuddenes medarbejdere. Samtidig skal der sikres balance i forhold til kompleksitet og beboersammensætning, så medarbejdertrivsel opretholdes.

Nærhedsprincippetets betydning

På landsplan er det en klar tendens, at kommunerne, herunder Gladsaxe Kommune, handler ud fra nærhedsprincippet. Det vil sige, at tilbud på flere områder tilbydes så tæt på borgerne som muligt. En større gruppe af borgere med handicap vil derfor i fremtiden få tilbudt bo- og dagtilbud i nærområdet. Det betyder, at Gladsaxe Kommune i disse år overvejer, hvordan flere målgrupper kan rummes i egne tilbud. Gladsaxe Kommune skal ligeledes være opmærksom på afhængigheden af andre kommuners visitationspraksis. En konsekvens vil sandsynligvis være, at botilbud og bofællesskaber i højere grad skal rumme en mere differentieret målgruppe. Gladsaxe Kommune forventer dog stadig, at der også fremover vil være behov for at benytte meget specialiserede tilbud i andre kommuner.

Botilbud i Gladsaxe Kommune skal bygges, så bygningerne kan bruges til borgere med forskellige behov. Eksempelvis kan botilbud rumme flere grupper af borgere med handicap, og det skal være mulighed for at afskærme, når der er borgere med behov for det. Det vil sige, at botilbud over tid kan ændre målgruppe afhængig af efterspørgsel. Som en sidegevinst skaber det mulighed for tværfagligt samarbejde og deraf smidighed i forhold til den rehabiliterende indsats.

Implementeringsforslag 3.2.d

Gladsaxe Kommune skal sørge for, at adskillelse af det offentlige rum og eget hjem er tydelig, uanset boligform. Når der bygges nyt undgås eksempelvis lange gangarealer med indgange til boliger. Indgang til boligen skal være fleksibel, så der både er hoveddør ud til det fri og en hoveddør med mulighed for blænd til fællesarealerne. På denne vis sikres både de svagest fungerende borgeres behov for tæt adgang til fællesarealerne samtidig med, at andre borgere og dennes gæster ikke nødvendigvis behøver at møde en medarbejder for at komme til egen bolig.

Området på Kellersvej

Størstedelen af Gladsaxe Kommunes botilbud for borgere med handicap er placeret på Kellersvej. Området på Kellersvej har derfor en særlig status på handicapområdet i Gladsaxe Kommune. Både hvad angår organisering og de fysiske rammer for fællesarealer og udea-

realer, herunder muligheden for at etablere et åbent aktivitetshus og et højteknologisk rekreativt område.

Den almene befolkning skal kunne benytte områdets faciliteter og udearealer, som skal appellere til et aktivt og attraktivt udeliv til fælles glæde for alle. Området skal i de fysiske rammer afspejle kommunens stærke faglige engagement på handicapområdet. Området skal være kommunens vartegn på handicapområdet, og investeringen rækker derfor langt ind i fremtiden.

Området kan også rumme private virksomheder, som lejer sig ind på området. Foreninger som oplysningsforbund og SUKA skal kunne benytte de gode faciliteter. Der kan være specialforretninger, som drives kommunalt af borgere med løntilskud, i jobtræning mv. Området skal være tilgængeligt med liv og fællesskab, både i aftentimer og weekender. Mulighederne er mange.

Implementeringsforslag 3.2.e

Gladsaxe Kommune skal undersøge, hvordan området på Kellersvej i højere grad inkluderes i nærmiljøet, så det bliver en unik, spændende og sansemæssig oplevelse at bo på eller besøge. På området kan der fx være elektronisk styret belysning, som viser stisystemer kombineret af ruter med forskellige typer af sanseoplevelser, som vandoplevelser, fuglekvidder og tunneler med musikoplevelser som følger ens bevægelser og berøringsflader af forskellig art.

Allerede i idéfasen skal Gladsaxe Kommune invitere en bred og kreativ kreds af interessenter og fagfolk, bestående af blandt andet byplanfolk, borgere med handicap, deres pårørende, naboer og medarbejdere på tilbuddene til at komme med deres ideer for, hvordan området på Kellersvej skal se ud i fremtiden.

3.3 Teknologi

Store årgange vil inden for en kort årrække trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet, og fremtidens små årgange vil gøre det svært at rekruttere kvalificerede medarbejdere. Gladsaxe Kommune er nødt til at bryde grænser og tænke i nye baner. Udfordringen består derfor i at forbedre/fastholde den kvalitative indsats og samtidig finde områder, hvor ressourcer kan frigøres. Det er derfor nødvendigt at anvende nye metoder og teknologi, der kan øge borgerens selvstændighed og uafhængighed samtidig med, at kvaliteten fastholdes.

Vision på handicapområdet i Gladsaxe Kommune

Gladsaxe Kommune er på forkant med den teknologiske udvikling og tilbyder borgere med handicap teknologiske løsninger, der gør dem så selvhjulpne som muligt

I Handicapkonventionen *artikel 21* står, at der skal træffes ”*alle passende foranstaltninger til at sikre, at personer med handicap kan udøve deres ret til ytrings- og meningsfrihed, herunder frihed til at søge, modtage og meddele oplysninger og tanker på lige fod med andre og ved alle former for kommunikation efter eget valg...*”

Hjælpemidler

Nye metoder og teknologier skal i langt højere grad hjælpe borgeren til øget selvhjulpnehed, herunder kommunikationsmuligheder, og dermed øget livskvalitet. På tværs af Handicaprådgivning, Hjælpemiddelgruppe og udførerled skal Gladsaxe Kommune samarbejde med borgeren for på bedste vis at kompensere for manglende færdigheder.

Ud fra de rehabiliterende principper og værdier skal det kortlægges, hvordan teknologiske hjælpemidler bedst kan støtte borgeren. Det skal ske på flere niveauer, så Gladsaxe Kommune kan tilbyde helhedsorienterede og korrekte teknologiske løsninger til borgere med handicap. Det betyder, at de ved hjælp af teknologiske hjælpemidler bliver så selvhjulpne som muligt.

Teknologi, som i forvejen er en integreret del i samfundet, skal også anvendes i arbejdet med borgere med handicap. Eksempelvis giver det mange muligheder, at borgerne har adgang til en computer, hvor det er oplagt at bruge datingprofiler, Skype, bestille og betale ferie, tøj og andre forbrugsgoder sammen med borgeren på nettet.

På det direkte borgerrettede område findes også en række velfærdsteknologiske hjælpemidler. For borgere i botilbud kan det fx være interessant med en interaktiv skærm i boligen. Skærmen har mange funktioner. Den kan fx bruges som et let tilgængeligt tilkaldesystem, rumstyring, vise medarbejdernes placering i området/huset og dokumentere borgerens ønsker og behov for den korrekte hjælp og støtte. Den bidrager dermed til at skabe større selvhjulpnehed og tryghed for den enkelte.

Pia er lettere udviklingshæmmet med fysisk funktionsnedsættelse og bor i egen selvstændig bolig. Pia nyder, at der ikke kommer så mange hjælpere i løbet af dagen. Hun har blandt andet en robotstøvsuger til at rengøre gulvene, et selvrensende toilet, der vasker hende efter brug, og hun kan ved hjælp af en elektronisk døråbner selv åbne og låse sin dør.

Et andet eksempel er muligheden for at styre sin omverden ved hjælp af en Rolltalk. Døre og vinduer udstyres med motorer, så de og andre apparater kan betjenes fra en Rolltalk. Det giver borgere med handicap mulighed for at være mere selvhjulpne. Det medfører øget værdighed for borgeren samtidig med en mere optimal udnyttelse af medarbejdernes ressourcer.

Kommunikation er vigtig i forhold til at skabe identitet og adgang til det sociale fællesskab. Borgere med handicap skal derfor have lige muligheder for at indgå i kommunikation som alle andre borgere. Gladsaxe Kommune hjælper borgeren til at finde Alternativ og Supplerende Kommunikation (ASK)¹¹, så retten til at ytre sig kan gøres gældende.

Hans bor i et botræningstilbud for unge med autisme. Hans fik ved indflytningen en smartphone, som hjælper ham med struktur i dagligdagen. Hans bliver dagligt vækket af telefonen og får på bestemte tidspunkter en mms med piktogrammer, der viser ham, hvad han skal nu, fx vaske tøj, handle eller i skole.

Implementeringsforslag 3.3.a

Gladsaxe Kommune skal i højere grad gøre borgere og medarbejdere opmærksom på muligheden for afdækning af borgerens forudsætninger for kommunikation. Afdækningen bruges som et redskab til at yde hjælp og støtte til borgere med meget begrænset sprog. Blandt andet fordi det bliver lettere for alle, der er i kontakt med borgeren at sætte sig ind i, hvordan kommunikationen skal ske. Det kan være teknologiske kommunikationsredskaber, tegn til tale eller andre former. Afdækningen skal give medarbejderne en fælles faglig, let tilgængelig og opdateret viden om den enkelte borger, som gør borgeren uafhængig af tolkningen fra de medarbejdere, der kender borgeren meget godt.

Gladsaxe Kommune skal involvere sig i nye og udviklende projekter til gavn for borgere og medarbejdere. Gladsaxe Kommune skal derfor deltage i konferencer og messer og være opsøgende i forhold til at søge fonde. Det gælder også i forhold til at skabe den unikke og sansemæssige oplevelse det i fremtiden er at bo på og besøge Kellersvej. Forskningsinstitutioner skal i samarbejde med Gladsaxe Kommune anvende området på Kellersvej som udviklingsområde for nye og visionære ideer.

På den anden side kan teknologi, som GPS og mobil, også bruges til at sikre, at borgere med handicap oplever at få friere rammer. Ved de to adgangsveje til området på Kellersvej kan der fx installeres censorer. Til borgere der ikke kan overskue konsekvenserne ved at færdes i trafikken, kan botilbuddet søge om forhåndsgodkendelse til, at de får en chip i skoen. Når borgeren forlader området, får medarbejderne besked, og de kan gøre borgeren følgeskab.

I den forbindelse kan det nævnes, at EU-kommissionen i 2010 vedtog en ny strategi for ligestilling for borgere med handicap, som særligt sigter på at fjerne barrierer og fremme et EU-marked for hjælpemidler.

¹¹ Fx kommunikationshjælpemidler til borgere, som har svært ved at udtrykke sig verbalt, læse eller maile eller smartphone teknologi til borgere med autisme med tidsbestemte beskeder i form af piktogrammer.

Implementeringsforslag 3.3.b

Gladsaxe Kommune skal for at blive på forkant med den teknologiske udvikling indlede et samarbejde med forskningsinstitutioner som fx DTU og private virksomheder om udvikling og implementering af en række velfærdsteknologiske løsninger til borgere med handicap. Gladsaxe Kommune skal i den forbindelse undersøge mulighederne for finansiering af nye tiltag ved hjælp af puljemidler, eksempelvis ABT-fonden (Anvendt Borgernær Teknologi).

Medarbejderne

Tidligere erfaringer fra projekt gennem ABT-fonden viser, at medarbejdernes fortrolighed med teknologi er afgørende for indførelsen af nye teknologiske redskaber. Alle fagpersoner, i kontakt med borgere med handicap, skal derfor have en basal viden om hjælpemiddelområdet, så de ved, hvornår de skal henvise til yderligere rådgivning og vejledning, så borgere med handicap sikres en optimal tildeling af hjælpemidler og dermed bliver så selvhjulpne som muligt. På samme vis som fx lift og el-kørestol i sin tid var nye løsninger, men i dag opleves som uundværlige hjælpemidler på handicapområdet, skal også ny teknologi som smartphones og robotstøvsugere være det i fremtiden.

I forhold til at yde den bedst tænkelige hjælp og støtte til forskellige målgrupper har medarbejderne eksempelvis en specifik viden om kommunikative teknologiske hjælpemidler, så borgeren kan blive mere selvhjulpne. Der er områder, hvor det er relevant at tilbyde specifik viden for hele grupper af medarbejdere og andre områder, hvor enkelte medarbejdere er højt kvalificerede og herefter systematisk videndeler på tværs.

I forhold til specialisering på det teknologiske område er sagsbehandleren en vigtig nøgleperson og skal derfor have en nysgerrighed på området, så de opnår stor viden om kompenserende teknologiske muligheder. I det tætte samarbejde mellem borger, sagsbehandler og hjælpemiddelgruppe skal der findes optimale individuelle løsninger. Det hjælper borgeren til højere grad af selvhjulpnehed, og frigør medarbejderressourcer til opgaver, der ikke kan kompenseres af hjælpemidler.

3.4 Uddannelse og beskæftigelse

Færre borgere med handicap skal modtage passiv forsørgelse. De skal i stedet tilknyttes arbejdsmarkedet. Borgere med handicap har traditionelt haft en lavere beskæftigelsesfrekvens end resten af befolkningen. Men samfundet har, særligt når der bliver mangel på arbejdskraft, brug for al arbejdskraft, og aktiv deltagelse på arbejdsmarkedet giver øget livskvalitet og selvværd¹².

Vision på handicapområdet i Gladsaxe Kommune

Gladsaxe Kommune har en stærk profil på beskæftigelsesområdet for borgere med handicap

I Handicapkonventionens artikel 24 står, at "*personer med handicap har ret til uddannelse*" og i Handicapkonventionens artikel 26 står, at personer med handicap har ret til at arbejde på lige fod med andre.

Uddannelse

Borgere med handicap har flere forskellige muligheder for uddannelse og beskæftigelse, der giver dem mulighed for at udnytte deres ressourcer erhvervsmæssigt. De unge skal mødes med en rehabiliterende tilgang, der kan give dem mulighed for at opbygge de kompetencer, der skal til, for at deres ønsker om uddannelse kan indfries. Særligt skal Gladsaxe Kommune have fokus på at tilbyde unge med handicap, der har været tilknyttet folkeskolen i ni år, en *kompetencegivende* ungdomsuddannelse. Målet er, at de bliver inkluderet på arbejdsmarkedet. De unge, der ikke kan varetage en kompetencegivende ungdomsuddannelse, skal tilbydes en Særlig Tilrettelagt Ungdomsuddannelse (STU). De unge og deres pårørende skal informeres om mulighederne for kompetencegivende ungdomsuddannelse, fx ved årlige informationsaftener på skolerne.

Implementeringsforslag 3.4.a

På længere sigt skal Gladsaxe Kommune oprette et rådgivningscenter, der på tværs af lovgivningsområder tilbyder åben rådgivning og vejledning om uddannelse og beskæftigelse. Psykiatri- og Handicapafdelingen skal derfor opfordre andre sagsbehandlere til at indgå i et koordineret sagsforløb. Det kunne fx være Børne- og Kulturforvaltningen og jobkonsulenter fra Gladsaxe Jobcenter. Afhængig af borgerens behov i den helhedsorienterede indsats kunne andre relevante parter inddrages, fx Ungdommens Uddannelsesvejledere (UU-vejledere). Centeret har som led i at etablere en stærk profil på beskæftigelsesområdet en tæt kontakt med Gladsaxe Kommunes private virksomheder. Det øger mulighederne for at skabe arbejdspladser for borgere med handicap. Den tætte kontakt med de private virksomheder vil fx kunne varetages af en jobcoach.

Beskæftigelse

Ordninger, som fx mentor- og fleksjobordninger, støtter borgere med handicap i at opnå og fastholde beskæftigelse, både på det private og offentlige arbejdsmarked. For de borgere der ikke kan profitere af disse ordninger, skal der fortsat være beskyttet beskæftigelse. Den be-

¹² De fleste borgere i målgruppen, der i dag får tilkendt en førtidspension, vil dog også i fremtiden få den tilkendt, da deres handicap er livsvarigt. Det gælder også, hvis regeringens udspil fra 2010 til en reform af førtidspension og fleksjob vedtages, hvor unge under 40 år ikke skal have førtidspension, hvis de på et tidspunkt kan blive i stand til at få tilbud om aktiv beskæftigelse.

skyttede beskæftigelse skal som udgangspunkt flyttes væk fra de lukkede værksteder og ud på det ordinære arbejdsmarked. Eksempelvis organiserer værksteder mindre satellitafdelinger i private og offentlige virksomheder.

Sonja var tidligere tilknyttet et beskyttet værksted, hvor hun arbejdede fire dage om ugen. Sonja gav i længere tid udtryk for, at hun godt kunne tænke sig at arbejde i et kontor på en almindelig arbejdsplads. Sonja og hendes pårørende kontaktede derfor rådgivningscenteret, hvor Sonja blev vejledt om Job med løntilskud for førtidspensionister. Sonja var i et halvt år i prøvepraktik, hvor hun to dage om ugen trænede i at være på en almindelig arbejdsplads. Det gjorde hun i en privat virksomhed i Gladsaxe Kommune, hvor hun efterfølgende blev fastansat i job med løntilskud tre dage om ugen.

Implementeringsforslag 3.4.b

Gladsaxe Kommune skal gøre en større indsats for at udbrede kendskabet til de ordninger, der eksisterer, så kommunens private virksomheder bliver bevidste om, at det er attraktivt at etablere job til borgere med handicap. Gladsaxe Kommune skal også tilbyde borgere med handicap rådgivning og vejledning i at skabe kontakt til virksomhederne med henblik på beskæftigelse. Beskæftigelse skal tilrettelægges på baggrund af individuelle ressourcer, herunder arbejdstiden, der kan være alt fra en halv time om ugen til fuldtidsbeskæftigelse.

3.5 Fritids-, aktivitets- og samværstilbud

Kommunerne har generelt fokuseret for lidt på de unges adgang til fritidstilbud, såsom ungdomsskoler og klubber. Det viser en undersøgelse af unge borgere med handicap foretaget af Center for Ligebehandling af Handicappede. I Gladsaxe Kommune må et handicap ikke stå i vejen for at kunne tage del i fritidslivet.

Vision på handicapområdet i Gladsaxe Kommune

Gladsaxe Kommune har et varieret udbud af aktivitets- og samværstilbud til borgere med handicap

I Handicapkonventionens artikel 30 står, at personer med handicap på lige fod med andre skal kunne deltage i fritidsaktiviteter.

Fritidsliv

I takt med at flere borgere med handicap kommer til at bo i egen selvstændig bolig, vil fritidstilbud i stigende grad fungere som et slags sikkerhedsnet. Men borgere med handicap har forskellige forudsætninger for at deltage i de eksisterende fritidstilbud.

Til de borgere i målgruppen, der har vanskeligt ved at benytte de almene tilbud, skal der også være fritidstilbud særligt tilrettelagt dem, også i aftentimer og weekender. Det giver mulighed for socialt samvær, der understøtter den enkeltes ressourcer og sociale netværk. Der kan fx tilbydes ture til fodboldkampe, bankospil, optræning i at blive frivillig besøgsven, brug af computer, herunder interaktive computerspil fx Wii og hjælp til at få styr på seksualiteten.

For de borgere, der ikke kan varetage ordinær eller beskyttet beskæftigelse, er der mulighed for at benytte aktivitets- og samværstilbud i dagtimerne.

Implementeringsforslag 3.5.a

Der skal etableres en sammenhæng mellem Aktivitetscentret Kellersvej, Gladsaxe Handicapcenter og botilbuddene. Til sammen skal de have en tilbudsvifte med tilbud i aftentimer og weekender, ikke mindst for de unge.

Der skal oprettes en fælles hjemmeside, som opdateres af medarbejderne på tværs af tilbud. På hjemmesiden kan borgere i botilbud og i egen selvstændig bolig se det varierede udbud af aktiviteter og tilmelde sig. Udover hjemmesiden skal medarbejderne have viden om og adgang til det samlede udbud af fritidsaktiviteter for borgere med handicap. De skal vejlede borgere med handicap ud fra ønsker og behov.

Gladsaxe Kommune skal undersøge, om der kan skabes større fleksibilitet ved at gøre AC-Kellersvej selvvisiterende.

Det skal undersøges, om Gladsaxe Kommune på kortere eller længere sigt skal oprette et åbent aktivitetshus på området på Kellersvej, fx etableret i Festsalen, som har fokus på at tilbyde et bredt spektrum af kultur- og fritidsaktiviteter. Det åbne aktivitetshus skal drives i samarbejde med frivillige og borgere med handicap og er udformet, så det udfordrer sanserne. Det skal være en spændende oplevelse at besøge stedet med fx pavilloner på hjul, som alt efter behov kan placeres og indrettes med lysshow, udendørscene og forskellige danserum. Det åbne aktivitetshus kan udover borgere med handicap fx bruges til skolers

teaterforestillinger, børnehavers ferniseringer, loppemarkeder og lokale musikgrupper og dramahold. Borgere med handicap fra andre kommuner skal kunne benytte tilbuddet mod betaling.

Frivilligt arbejde

Det skal være attraktivt at udføre frivilligt arbejde på handicapområdet i Gladsaxe Kommune. Frivilligt engagement øger de involveredes selvværd og livskvalitet. Borgere med handicap kan fx blive besøgsvenner, ledsagere til fritidstilbud eller bidrage med viden om it. På den anden side er der muligheder i, at borgere med handicap *modtager* frivillig arbejdskraft.

Gladsaxe Kommune skal derfor have en tæt dialog med foreningerne om de nye udfordringer, der er på området.

Igor bor i egen selvstændig bolig og er lettere udviklingshæmmet. Igor er inkarneret tilhænger af AB og følger alle deres kampe. Gladsaxe Kommune har derfor kontaktet fanklubben AB Forever, som hængte et opslag op i klubben. Søren, der har været medlem siden klubbens start, har siden fulgt Igor til og fra ABs kampe.

I den forbindelse er det interessant at tænke civilsamfundet ind i løsningen af velfærdsopgaver. Frivilligrådet er overbevist om, at borgerne i Danmark både har ressourcer og lyst til at bidrage. Undersøgelse viser, at halvdelen af de danskere, der ikke er frivillige, tilkendegiver, at de gerne ville være det, hvis de blev opfordret til det¹³.

Jens og Charlotte bor i et bofællesskab for borgere med udviklingshæmning. De går hver uge til spilaften i det åbne aktivitetshus sammen med andre borgere med handicap fra Gladsaxe Kommune. Spilaftenen arrangeres af frivillige fra De Frivilliges Hus i Gladsaxe Kommune, og i cafeen er der medarbejdere ansat i beskyttet beskæftigelse, som blandt andet sælger kaffe, frugt og sandwich.

Implementeringsforslag 3.5.b

Gladsaxe Kommune skal gøre det attraktivt at udføre frivilligt arbejde på handicapområdet ved blandt andet at oprette en frivillighedsjobportal, hvor borgere med handicap og andre borgere i kommunen kan søge oplysninger om mulighederne for at modtage og yde frivilligt arbejde. Borgere med handicap indgår som frivillige i fx "teknohjælpeteamet" eller besøgstjenesten.

¹³ Frivilligrådet, 2010

3.6 Sundhed

Gladsaxe Kommune definerer rammerne for opgaverne på sundhedsområdet i kommunens Sundhedspolitik. Sundhedspolitikken indeholder visioner og værdier for kommunens sundhedsarbejde og er dermed styrende for arbejdet på sundhedsområdet. Mental sundhed er også et vigtigt aspekt og er ofte en forudsætning for den fysiske sundhed og handlekompetence.

Vision på handicapområdet i Gladsaxe Kommune

Gladsaxe Kommune har fokus på at fremme både den psykiske og fysiske trivsel for borgere med handicap

I Handicapkonventionen artikel 25 står, at *"personer med handicap har ret til at nyde den højest opnåelige sundhedstilstand uden diskrimination på grund af handicap."*

Folkesundhed

Psykiatri- og Handicapafdelingens erfaringer ved at deltage projekt 'Lighed i Sundhed' understøttede nødvendigheden af en målrettet indsats i forhold til den generelle folkesundhed for borgere med handicap. Projekt 'Lighed i Sundhed' viste, at arbejdet med sundhedsfremme og forebyggelse skal tage udgangspunkt i relationen mellem borger og medarbejder, og at borgeren skal føle ejerskab i forhold til indsatsen. Det skal derfor støttes op i en organisation med ressourcepersoner, der målrettet støtter og motiverer borgeren til en ændret adfærd. På den baggrund skal kost, rygning, alkohol og motion (KRAM) tænkes ind i alle situationer i mødet med borgeren, da netop de emner har direkte sammenhæng mellem livsstilsbetinget adfærd og risiko for udvikling af folkesygdomme.

Alle medarbejdere i Gladsaxe Kommune skal arbejde målrettet ud fra de rehabiliterende principper. Sundhedsfremme og forebyggelse skal derfor også være naturligt tænkt ind i arbejdet med borgere med handicap. Medarbejderne skal tænke i alternative baner og fx gøre brug af moderne teknologi i arbejdet med at motivere borgeren til en ændret adfærd. Eksempelvis kan interaktive computerspil bruges for at øge borgerens fysiske aktiviteter, hvor medarbejderne samtidigt kan deltage aktivt. I det hele taget udgør medarbejdere i Gladsaxe Kommune en central rolle på sundhedsområdet for borgere med handicap. Medarbejderne fremstår derfor som det gode eksempel og er rollemodeller i forhold til borgerne. De udviser altså en adfærd, der lever op til kommunens Sundhedspolitik.

Udførerled og Forebyggelsescenteret videndeler og samarbejder, så de særligt tilrettelagte livsstilsfremmende tilbud for de svageste grupper er let tilgængelige. Sundhed indgår endvidere i alle samarbejdsaftaler med borgeren. Ligesom der er tilbud til borgere, der i perioder har det svært, og derfor har brug for støtte til fortsat at holde sig mentalt sunde.

Implementeringsforslag 3.6.a

KRAM skal implementeres som grundtanke, hvor den rette indsats ydes på det rette tidspunkt og er afmålt efter behov og afsluttet rettidigt. Der er endvidere indført et generelt rygeforbud på matriklerne i alle kommunes tilbud. En naturlig forlængelse af, at medarbejderne fremstår som rollemodeller i forhold til borgerne.

Sundhedstjek

Borgere med handicap går oftere end andre rundt med ubehandlede sygdomme eller skavanker, da de ikke altid er i stand til at efterspørge lægebesøg og ofte reagerer anderledes på symptomerne end andre. Det kan derfor være svært for omgivelserne at opdage om eller hvad, der er galt. Det er derfor vigtigt, at medarbejderne er opmærksomme på det ansvar, de har for at råde og rådgive.

Implementeringsforslag 3.6.b

Gladsaxe Kommune skal i nærmeste fremtid udarbejde fælles retningslinjer for, hvordan medarbejdere har et skærpet fokus på at forebygge svigt i forhold til at opdage ubehandlede sygdomme og skavanker for den gruppe af borgere med handicap, som ikke formår at udtrykke sin helbredstilstand.

Gladsaxe Kommune skal i den forbindelse skabe et tæt samarbejde med fx praktiserende læger eller en klinik, som forestår regelmæssige omfattende sundhedstjek. Af retningslinjerne skal det fremgå, at borgeren skal tage stilling til, om der skal være ledsagelse til sundhedstjekket. Enten af en pårørende eller af en medarbejder. Når ledsagelse sker af en medarbejder, er det væsentligt, at det er en, der kender borgeren godt. Tilbud om sundhedstjek skal fremgå af Tilbudsportalen og andre relevante informationsmaterialer.

Borgere med handicap, der bor i egen selvstændig bolig, kan endvidere have sværere ved at opretholde gode vaner og en sund levevis. De har ikke mulighed for hele tiden, på samme vis som borgere i botilbud, at have kontakt med medarbejdere, som kan støtte, vejlede og motivere dem. Medarbejdere i kontakt med borgere i eget hjem arbejder derfor ud fra de rehabiliterende værdier og principper, så medarbejderne, altid i samarbejde med borgeren, handler ud fra hele borgerens livssituation.

Sexualliv

Alle har ret til et seksualliv. Det er et basalt behov og et aspekt hos ethvert menneske. Seksualitet er med til at drive os til at søge efter kærlighed, varme og intimitet. Den bliver udtrykt på den måde, vi føler, bevæger os på, rører ved og bliver rørt ved. Seksualitet har indflydelse på vore tanker, følelser og handlinger, og derved på vor psykiske og fysiske trivsel. Og da trivsel er en fundamental menneskeret, må også seksuel trivsel være det. Der kan dog være særlige hensyn eller problematikker forbundet med at have et samliv og/eller seksualliv som borger med handicap.

Implementeringsforslag 3.6.c

Gladsaxe Kommune skal tilbyde let adgang til rådgivning for borgere med handicap, blandt andet hos seksualvejledere. Medarbejderne er generelt med til at skabe rammer og åbenhed, der hjælper og tilgodeser, at borgere med handicap har et kærligheds- og seksualliv. Borgere med handicap skal fx tilbydes hjælp til at få afdækket deres behov for hjælpemidler, ligesom de kan få hjælp til at kontakte prostituerede.

Referencegruppe

I arbejdsprocessen i forbindelse med Plan 2020 er følgende interessenter interviewet:

Uden for Gladsaxe Kommune

- Helena Vangdrup fra AOF
- Kurt Faber fra Center for Døve
- Birthe Klamer fra Danske Handicaporganisationer, Gladsaxe
- Linda Bendix fra Center for Ligebehandling af Handicappede
- Marianne Ulrich-Jørgensen og Jane Bøgh fra Kirkebækgruppen
- Rigmor Lond fra KL
- Mads Rikken fra LEV
- Marie Louise Knigge fra Servicestyrelsen
- Ib Poulsen fra Socialt Lederforum
- Anne Marie Hannberg Johansen fra SUKA
- Johnny Falk Hermansen i UU-Nord

Fra Gladsaxe Kommune

- Lena Bang og Arne Fogt fra Gladsaxe Kommunes Handicapråd

Medarbejder og ledere fra

- Projektgruppen bag Plan 2020 - for det psykosociale område
- Sundheds- og Rehabiliteringsafdelingen
- De Frivilliges Hus
- Forebyggelsescentret
- Trænings- og Plejeafdelingen
- Jobcenteret
- Aktivitetscentret Kellersvej
- Gladsaxe Handicapcenter
- Hjørnehuset
- Kellersvej 8 og 9
- Kellersvej 10
- Handicaprådgivningen

Høringssvar fra

- Gladsaxe Kommunes Handicapråd
- Pårørendebestyrelsen på Kellersvej 8 og 9
- Pårørendebestyrelsen på Kellersvej 10
- Pårørendebestyrelsen på Hjørnehuset
- Psykiatri- og Handicapafdelingens MED-udvalg

Litteraturliste

Bengtsson, Steen (2010): *Udkast til Vækstfaktorer på det specialiserede socialområde*, København: SFI

Det Centrale Handicapråd (2008): *FNs konvention om rettigheder for personer med handicap*. København

Frivilligrådet (2010): *Et stærkt velfærdssamfund skal skabes sammen med borgerne! Reformoplæg fra Frivilligrådet*, København: Frivilligrådet

Gladsaxe Kommune (2010a): *Plan 2020 - for det psykosociale område*

Gladsaxe Kommune (2010b): *Opdatering af analysen vedrørende beslutningsnote 16 - fremtidig udvikling på området*

Holmskov, Henriette og Skov, Anne (2007): *Veje til reelt medborgerskab. En kortlægning af udviklingshæmmedes vilkår for selvbestemmelse og brugerinddragelse*, Servicestyrelsen

Kommunalreformopgaver 2010 - voksne med særlige behov (En analyse af nøgletal, praksis og perspektiver inden for området for voksne med særlige behov i Gentofte, Gladsaxe, Greve, Helsingør, Hillerød og Høje-Taastrup kommune)

Marselisborgcentret (2004): *Hvidbog om rehabiliteringsbegrebet*

Tænketaank om fremtidens boliger til mennesker med handicap (2010): *Manifest for fremtidens boliger til mennesker med handicap*